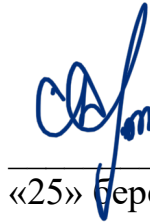

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет біології, географії та екології
Кафедра ботаніки**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Херсонського
державного університету,
професор

Сергій ОМЕЛЬЧУК
«25» березня 2024 р.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

КОМПЛЕКСНИЙ ІСПИТ ЗА ФАХОМ

(Філогенія органічного світу; Методологія та організація наукових досліджень в біології та професійна і корпоративна етика; Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти)

Галузь знань **09 Біологія**
Спеціальність: **091 Біологія**
Освітньо-наукова програма **«Ботаніка»**
Рівень вищої освіти **другий (магістерський)**
Форма здобуття освіти **денна**

ПОГОДЖЕНО
на засіданні
науково-методичної ради
факультету біології, географії та екології

Голова НМР А.В.Шкуропат
«08» лютого 2024 р., протокол № 3

Івано-Франківськ 2024 р.

Затверджено на засіданні кафедри ботаніки
Протокол №_5 лютого 2024 р. № 7
завідувач кафедри ботаніки

Мойсієнко І.І.

Питання до атестації здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»

Модуль 1. «Філогенія органічного світу»

1. Ботанічна, зоологічна та бактеріологічна номенклатури.
2. Принципи номенклатури. Бінарна система. Таксони.
3. Типифікація. Синоніми. Базионіми. Номенклатурні комбінації.
4. Молекулярна біологія як методологічна основа сучасної філогенії.
5. Еволюційні маркери та методи їх виділення в лабораторних умовах. Ампліфікація. Секвенування.
6. Молекулярні дані та їх застосування у філогенії.
7. Методи побудови філогенетичних макросистем.
8. Структура філогенетичних дерев (дендрограм). Монофілетичні, полифілетичні та парафілетичні групи.
9. Поняття про кладистику. Роботи Хеннінга. Сучасна кладистика.
10. Приклади кладистичних систем. Синапоморфія та симплезіоморфія.
11. Природні системи органічного світу XVIII-XX століть.
12. Філогенетичні системи органічного світу XX-XXI століть.
13. Кладистичні системи органічного світу.
14. Коацерватна гіпотеза виникнення клітини Опаріна (1924).
15. Хемоавтотрофна гіпотеза виникнення клітини Рассела та Хола (1988).
16. Гіпотетичні етапи виникнення основних біологічних процесів.
17. Концепція виду у бактерій: проблеми та варіанти вирішення.
18. Підходи до класифікації бактерій.
19. Загальна характеристика домініону *Eubacteria*.
20. Загальні характеристики філи *Firmicuti*.
21. Загальна характеристика філи *Proteobacteria*.
22. Філогенетичні лінії фотосинтезуючих прокариот: ціанобактерії, пурпурні бактерії, зелені сірчисті бактерії. Їх місце у системі прокариот.
23. Candidate phyla radiation та їх місце в системі прокариот.
24. Об'єднання філем прокариот у царства: кількість та підходи.
25. Особливості будови та екологічні уподобання архебактеріальної клітини. Домініон *Archaeobacteria*.
26. Сучасні філогенетичні дерева архей. Зміна трьохдоменної парадигми Вьозе.
27. Основна характеристика філем царства *Euryarchaeota*.
28. Царство *Proteoarchaeota*. Основні філеми підцарств *Filarchaeota* та *Asgardarchaeota*.
29. Гіпотези походження еукариот від різних філем асгардархей.
30. Відкриття першої клітинної асгардархеї. Будова та симбіотичні умови існування ймовірного анцестора еукариот.
31. Історія розвитку симбіотичної теорії.
32. Філогенетична класифікація пластид та їх ультрамікроскопічні та біохімічні відмінності.

33. Філогенетична класифікація мітохондрій та їх ультрамікроскопічні та біохімічні відмінності.
34. Основні гіпотези походження еукаріотичної клітини та їх критика.
35. Основні постулати водневої гіпотези походження еукаріот.
36. Відкриття клітинних асгард архей. Гіпотеза трьох «П».
37. Основні постулати НМ- та НS- синтрофних гіпотез походження еукаріот.
38. Сучасні погляди на виникнення еукаріотичної клітини.
39. Сучасні погляди на класифікацію еукаріот. Домініони *Amorphaea* та *Diaphoretickes*.
40. Характеристика супер-групи *Amoebozoa*.
41. Обсяг та характеристика *Tubulinea*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
42. Обсяг та характеристика *Evozoa*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
43. Обсяг та характеристика *Discosea*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
44. Характеристика супер-групи *Opisthokonta*.
45. Характеристика *Holozoa*, як групи рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
46. Походження багатоклітинних тварин (*Metazoa*).
47. Характеристика *Nucleotmycea*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
48. Характеристика *Holozoa*, як групи рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
49. Характеристика супер-групи *Archeplastida*.
50. Характеристика *Chloroplastida*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
51. Характеристика *Rhodophyceae*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
52. Характеристика *Glaucocystophyta*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
53. Гіпотези походження наземних судинних рослин та мохоподібних.
54. Характеристика супер-групи *Sar*.
55. Характеристика *Stramenopiles*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
56. Характеристика *Alveolata*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
57. Характеристика *Rhizaria*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.
58. Характеристика супер-групи *Excavata*.
59. Характеристика *Metamonada*, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.

60. Характеристика Discoba, як групи першого рангу та положення представників групи в класичних таксономічних системах.

Питання до атестації здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»

Модуль 2.

«Методологія та організація наукових досліджень в біології та професійна і корпоративна етика»

1. Геоботаніка як наука. Історія виникнення та становлення.
2. Фітоценоз. Визначення та властивості фітоценозу.
3. Методи геоботанічних досліджень. Геоботанічний опис.
4. Кількісні співвідношення у фітоценозах: рясність, трапляння, проективне покриття.
5. Біологічний та екологічний спектри фітоценозу.
6. Просторова структура фітоценозу: вертикальна та горизонтальна.
7. Конституційна структура фітоценозу: синузальність, аспективність, комплексність та континуальність.
8. Функціональна структура фітоценозу: консорції
9. Видове багатство та насиченість фітоценозів.
10. Склад видів за ценотичною роллю у фітоценозі. Фітоценотипи.
11. Незворотні зміни в фітоценозах: поняття про сукцесії та їх причини, катаклізми.
12. Принципи та методи еколого-фітоценотичної класифікації рослинності.
13. Принципи та методи еколого-флористичної класифікації рослинності.
14. Характеристика лісової та чагарникової рослинності.
15. Характеристика степової рослинності.
16. Характеристика трав'янистої рослинності кам'янистих відслонень.
17. Характеристика галофільної рослинності.
18. Характеристика псамофітної рослинності.
19. Характеристика водної та болотної рослинності.
20. Характеристика синантропної рослинності.

Питання до атестації здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»

Модуль 3.

«Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти»

1. Система освіти в Україні. Закон України «Про освіту». Закон України «Про вищу освіту».
2. Компетентнісний підхід до вищої освіти.
3. Структура вищої освіти в Україні.
4. Світові освітні моделі.
5. Світові моделі змісту вищої освіти.
6. Форми організації навчання у ЗВО.
7. Види навчальних занять у ЗВО.
8. Навчально-методичний комплекс дисциплін: вимоги, структура, зміст складових.
9. Робоча програма навчальної дисципліни: структура, зміст.
10. Самостійна робота студентів. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів.
11. Система забезпечення якості освіти. Контрольні заходи у ЗВО.
12. Види і методи контролю.
13. Оцінювання навчальних досягнень студентів. Критерії оцінювання.
14. Тестування у системі моніторингу якості навчальних досягнень студентів.
15. Зміст вищої біологічної освіти. Стандарти освіти.
16. Лекція: мета, структура, функції.
17. Типи і види лекцій.
18. Лабораторне заняття: вимоги, мета, структура.
19. Практичне заняття: вимоги, мета, структура.
20. Семінарське заняття: , вимоги, мета, структура.
21. Виробнича практика студентів: мета, організація.
22. Навчальна практика студентів: мета, організація.
23. Науково-дослідна робота студентів.
24. Методи навчання у вищій школі.
25. Інтерактивні методи навчання.

Література та сайти Інтернету для самопідготовки

Модуль 1. Філогенія органічного світу

Основна

1. Леонт'єв Д.В. 2018. Система органічного світу: історія і сучасність. Харків: Видавнича група «Основа», 112 с.
2. Adl S.M. et al. 2019. Revisions to the Classification, Nomenclature, and Diversity of Eukaryotes. *Journal of Eukaryotic Microbiology* 66 (1): 4–119.

Додаткова

1. Масюк Н.П., Костіков І.Ю. Водорості в системі органічного світу. – К.: Академперіодіка, 2002. – 178 с.
2. Adl S.M. et al. 2015. The new Higher Level Classification of Eukaryotes with Emphasis on the Taxonomy of Protists. *J. Eukaryot. Microbiol.* 52(5): 399–431.
3. Adl S.M. et al. 2012. The Revised Classification of Eukaryotes. *J. Eukaryot. Microbiol.* 59(5): 429–493.
4. Adl S.M. et al. 2019. Revisions to the Classification, Nomenclature, and Diversity of Eukaryotes. *Journal of Eukaryotic Microbiology*. 66 (1): 4–119.
5. Arisue N., Hashimoto T. 2015. Phylogeny and evolution of apicoplasts and apicomplexan parasites. *Parasitol. Int.* 64: 254–259.
6. Brooke N. M., Holland P. W.H. 2003. The evolution of multicellularity and early animal genomes. *Cur. Opin. In Gen. et Devel.* 13: 599–603.
7. Brochier-Armanet C., Boussau B., Gribaldo S. & Forterre P. 2008. Revisions to the Classification, Nomenclature, and Diversity of Eukaryotes *Journal of Eukaryotic Microbiology*. Mesophilic Crenarchaeota: proposal for a third archaeal phylum, the Thaumarchaeota. *Nat. Rev. Microbiol.* 6: 245–252.
8. Fucikova, K., Leliaert, F., Cooper, E.D., Skaloud, P., D'Hondt, S., De Clerk, O., Gurgel, C.F.D., Lewis, L.A., Lewis, P.O., Lopez-Bautista, J.M., Delwiche, C.F., Verbruggen, H. 2014. New phylogenetic hypotheses for the core Chlorophyta based on chloroplast sequence data. *Frontiers Ecol. Evol.*, 2: 67.
9. Cavalier-Smith T. 2000. Membrane heredity and early chloroplast evolution. *Trends in Plant Sci.* 5(4): 174–182.
10. Cavalier-Smith T., Chao E.E. & Lewis R. 2016. 187-Gene phylogeny of protozoan phylum Amoebozoa reveals a new class (Cutosea) of deep-branching, ultrastructurally unique, enveloped marine *Lobosa* and clarifies amoeba evolution. *Mol. Phylogenet. Evol.*, 99: 275–296.

11. Cavalier-Smith T. 2016 Higher classification and phylogeny of Euglenozoa. *Eur. J. Protistol.*, 56: 250–276.
12. Cavalier-Smith T. 2013 Early evolution of eukaryote feeding modes, cell structural diversity, and classification of the protozoan phyla *Loukozoa*, *Sulcozoa*, and *Choanozoa*. *Eur. J. Protistol.*, 49: 115–178.
13. Cavalier-Smith T., Chao E.E. & Lewis R. 2018. Multigene phylogeny and cell evolution of chromist infrakingdom Rhizaria: contrasting cell organisation of sister phyla Cercozoa and Retaria. *Protoplasma*, 255: 1517–1574. <https://doi.org/10.1007/s00709-018-1241-1>.
14. Cavalier-Smith T. & Scoble J. M. 2013. Phylogeny of Heterokonta: *Incisomonas marina*, a uniciliate gliding opalozoan related to *Solenicola* (Nanomonadea), and evidence that Actinophryida evolved from raphidophytes. *Europ. J. Protistol.*, 49: 328–353.
15. Eme L., Spang A., Lombard J., Stairs C.W. and Ettema T. 2017. Archaea and the origin of eukaryotes. *Microbiology*. 15: 711–723.
16. Imachi H. et al. 2020. Isolation of an archaeon at the prokaryote-eukaryote interface. *Nature*, 557: 519–525.
17. Holzmann M., Pawlowski, J. 2017. An updated classification of rotaliid foraminifera based on ribosomal DNA phylogeny. *Mar. Micropal.*, 132: 18–34. <https://doi.org/10.1016/j.marmicro.2017.04.002>.
18. Leliaert F., Tronholm A., Lemieux C., Bhattacharya D., Karol K.G., Fredericq S. 2016. Chloroplast phylogenomic analyses reveal the deepest-branching lineage of the Chlorophyta, *Palmophyllophyceae* class. nov. *Sci.Rep.*, 6: 25367.
19. López-García D. M. 2020. The Syntrophy hypothesis for the origin of eukaryotes revisited. *Nature Microbiology*. 5: 655–667. DOI: 10.1038/s41564-020-0710-4.
20. López-García D.M. 2020. Cultured Asgard archaea shed light on eukaryogenesis. *Cell*. 181 (2): 232–235. DOI: 10.1016/j.cell.2020.03.058
21. Mathur V., del Campo J., Kolisko M. & Keeling P. J. 2018. Global diversity and distribution of close relatives of apicomplexan parasites. *Environ. Microbiol.* 20: 2824–2833. <https://doi.org/10.1111/1462-2920.14134>
22. Martin W. Russel M. 2002. On the origin of cells: a hypothesis for the evolutionary transitions from abiotic geochemistry to chemoautotrophic procariotes, and from procariotes to nucleated cells. *Phil. Trans. R. Soc. Lond.* 2002: 1–27.
23. Martin W., Gard S., Zimorski V. 2014. Endosymbiotic theories for eucariote origin. *Phil. Trans. R. Soc. B* 370: 1–18.
24. Price D.C., Chan C.X., Yoon H.S., Yang E.C., Qiu H., Weber A.P.M., Schwacke R., Gross J., Blouin N.A., Lane C., Reyes-Prieto A., Durnford D.G., Neilson J.A.D., Lang B.F., Burger G., Steiner J.M., Löffelhardt W., Meuser J.E., Posewitz M.C.,

- Ball S., Arias M.C., Henrissat B., Coutinho P.M., Rensing S.A., Symeonidi A., Doddapaneni H., Green B.R., Rajah V.D., Boore J. & Bhattacharya D. 2012. *Cyanophora paradoxa* genome elucidates origin of photosynthesis in algae and plants. *Science*, 335:843–847.
25. Rene A., Alacid E., Ferrera I., Garces E. 2017. Evolutionary trends of Perkinsozoa (Alveolata) characters based on observations of two new genera of parasitoids of dinoflagellates, *Dinovorax* gen. nov. and *Snorkelia* gen. nov. *Front. Microbiol.* 8. 1594. <https://doi.org/10.3389/fmicb.2017.01594>.
26. Schaap P., Winckler T., Nelson M., Alvarez-Curto E., Elgie B., Hagiwara H., Cavender J., Milano-Curto A., Rozen D. E., Dingermann T., Mutzel R. & Baldauf S. 2006. Molecular phylogeny and evolution of morphology in the social amoebas. *Science*, 314: 661–663.
27. Sheikh S., MatsThulin Cavender J.C., Escalante R., Kawakami S.I., Lado C., Landolt J.C., Nanjundiah V., Queller D.C., Strassmann J.E., Spiegel F.W., Stephenson S.L., Vadell S.M. & Baldauf S.L. 2018. A new classification of the dictyostelids. *Protist* 169: 1–28.
28. Sierra R., Canas-Duarte S.J., Burki F., Schwelm A., Fogelqvist J., Dixelius C., Gonzalez-Garcia L.N., Gile G.H., Slamovits C.H., Klopp C., Restrepo S., Arzul I., Pawlowski J. 2016. Evolutionary origins of Rhizarian parasites. *Mol. Biol. Evol.* 33: 980–983. <https://doi.org/10.1093/molbev/msv340>.
29. Spang A. et al. 2015. Complex archaea that bridge the gap between prokaryotes and eukaryotes. *Nature*, 521: 173–179.
30. Zaremba-Niedzwiedzka, K. et al. 2017. Asgard archaea illuminate the origin of eukaryotic cellular complexity. *Nature*. 541: 353–358.
31. Zhou Z., Pan J., Wang F., Gu J.-D., Li M. 2018. Bathyarchaeota: globally distributed metabolic generalists in anoxic environments. *FEMS Microbiology Reviews*. 42: 639–655.
32. Williams S.T., Berney C., Bass D. 2016. A new phylogeny and environmental DNA insight into paramyxids: an increasingly important but enigmatic clade of protistan parasites of marine invertebrates. *Int. J. Parasitol.*, 46: 605–619. <https://doi.org/10.1016/j.ijpara.2016.04.010>.

Інформаційні ресурси

1. Tree of life web project. <http://tolweb.org>
2. National Center for Biotechnology Information <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>
3. Wikipedia <https://www.wikipedia.org>

Модуль 2. Методологія та організація наукових досліджень в біології та професійна і корпоративна етика

Основна література

1. Абдулоєва О.С., Соломаха В.А. Фітоценологія. – Київ: Фітосоціоцентр, 2011. – 450 с.
2. Григора І.М., Соломаха В.А. Основи фітоценології. – Київ: Фітосоціоцентр, 2000. – 240 с.
3. Продромус рослинності України // Д.В. Дубина, Т.П. Дзюба, С.М. Ємельянова, Н.О. Багрікова, О.В. Борисова, Л.М. Борсукевич, Д.С. Винокуров, С.В. Гапон, Ю.В. Гапон, Д.А. Давидов, Т.В. Дворецький, Я.П. Дідух, О.І. Жмуд, М.С. Козир, В.В. Коніщук, А.А. Куземко, Н.А. Пашкевич, Л.Е. Рифф, В.А. Соломаха, Л.М. Фельбаба-Клушина, Т.В. Фіцайло, Г.А. Чорна, І.І. Чорней, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, Д.М. Якушенко. - Київ: Наукова думка, 2019. - 784 с.
4. Соломаха В.А. Синтаксономія рослинності України. – Київ: Фітосоціоцентр. 2008. – 296 с.
5. Національний каталог біотопів України. За ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я. Шеффера. – К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. – 442 с.
6. Якубенко Б.Є., Попович С.Ю., Григорюк І.П., Мельничук М.Д. Геоботаніка: тлумачний словник. Навчальний посібник. – К.: Фітосоціоцентр, 2011. – 420 с.
7. Якубенко Б.Є., Попович С.Ю., Устименко П.М., Дубина Д.В., Чурілов А.М. Геоботаніка: методичні аспекти досліджень. Навчальний посібник. / Національний університет біоресурсів і природокористування України; Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного /– К.: Ліра К, 2017. – 368 с.

Додаткова література

1. Біотопи степової зони України / Ред. академік НАН України Я.П. Дідух. – Київ – Чернівці: ДрукАРТ. – 2020. – 392с.
2. Григора І. М. Рослинність України (еколого-ценотичний, флористичний та географічний нарис) / І. М. Григора, В. А. Соломаха. – Київ : Фітосоціоцентр, 2005. – 452 с.
3. Дубына Д. В. Плавни Причерноморья / Д. В. Дубына, Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : Наук. думка, 1989в. – 272 с.
4. Зелена книга України. Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, та типові природні рослинні угруповання, які підлягають охороні / Під. заг. ред. Я. П. Дідуха. – К. : Альтерпрес, 2009. – 448 с.
5. Класифікація рослинності та біотопів України: матеріали третьої науково-теоретичної конференції (Київ, 19–21 квітня 2018 р.) / За редакцією Я.П. Дідуха, Д.В. Дубини. – Київ, 2018. – 188 с.

6. Пачоский И.К. Основы фитосоциологии. Курс, читанный на Агрон.ф-те Херсонского Политехнического Института в 1919/20 году. – Херсон: Втор. гос. тип., 1921. – 346 с.
7. Попович С.Ю., Устименко П.М. Синфітосозологічний аналіз заповідного раритетного дендрофітоценофонду зони широколистяних лісів України // Чорноморськ. ботан. журн. – 2018. – Т. 14, №2. – С.180-190.
8. Рослинність УРСР : Природні луки. – К. : Наук. думка, 1968. – 256 с.
9. Рослинність УРСР. Болота. – К. : Наук. думка, 1969. – 243 с.
10. Рослинність УРСР : Ліси. – К. : Наук. думка, 1971. – 460 с.
11. Рослинність УРСР. Степи, кам'яністі відслонення, піски. – К. : Наук. думка, 1973. – 428 с.
12. Соломаха В. А. Синантропна рослинність України / В. А. Соломаха, О. В. Костильов, Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : Наук. думка, 1992. – 251 с.
13. Соломаха І.В., Шевчик В.Л., Соломаха В.А. Огляд вищих одиниць рослинності України за методом Браун-Бланке та їх діагностичні види. - Київ: Фітосоціоцентр, 2017. – 116 с.

Електронні ресурси

1. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Екофлора України. Т.1. [Електронний ресурс] Дідух Я. П., Плюта П. Г. Протопопова В. В., Єрмоленко В. М., Коротченко І. А. Каркуцієв Г. М., Бурда Р. І. / Відпов. ред. Я. П. Дідух. - Київ: Фітосоціоцентр, 2000. - 284 с. URL: https://www.studmed.ru/dduh-yap-plyuta-pg-ta-n-ekoflora-ukrayini-tom-1_b75ceb8991a.html
2. Дідух Я.П., Бурда Р.І., Зиман С.М. Екофлора України. Т.2. [Електронний ресурс] / Відпов. Ред. Я. П. Дідух. - К.: Фітосоціоцентр. 2004. - 480 с. URL: https://www.studmed.ru/dduh-yap-burda-r-ziman-s-m-ta-n-ekoflora-ukrayini-tom-2_2315626a9a2.html
3. Федорончук М.М., Дідух Я.П. Екофлора України. Т.3. [Електронний ресурс] / Відпов. Ред. Я. П. Дідух. - Київ: Фітосоціоцентр, 2002. - 496 с. URL: https://www.studmed.ru/fedoronchuk-mm-dduh-yap-ta-n-ekoflora-ukrayini-tom-3_9e7d55c9c71.html
4. Ільїнська А.П., Дідух Я.П. Екофлора України. Т.5. [Електронний ресурс] А. П. Ільїнська, Я. П. Дідух, Р. І. Бурда, І. А. Коротченко / Відпов. ред. Я. П. Дідух. - К.: Фітосоціоцентр, 2007. - 584 с. URL: https://www.studmed.ru/lyinska-ap-dduh-yap-ta-n-ekoflora-ukrayini-tom-5_98c9d337d26.html
5. Український геоботанічний сайт <https://geobot.org.ua/publication/monograph/>

Модуль 3. Методика викладання фахових біологічних дисциплін у закладі вищої освіти

Основна література

1. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 133 – «Галузеве машинобудування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: І. О. Казак. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,37 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Джулии Дирксен Искусство обучать. Как сделать любое обучение нескучным и эффективным: пер. с англ. Москва: ООО «Манн, Иванов и Фербер», 2013.
5. Карташова І.І., Прохоренков В.М. Тестування у системі моніторингу якості знань студентів: навчально-методичний посібник. Херсон: ХДУ, 2013. 116 с.
6. Карташова І.І., Арустамова Н.А. Навчальні видання: структура, зміст, підготовка до друку. Метод. рекомендації для викладачів університету. Херсон: ХДУ, 2014. 36 с.
7. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ: Знання, 2005. 486 с.
8. Малихін О.В., Павленко І.Г., Лаврентьєва О.О., Матукова Г.І. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Київ: КНТ, 2014. 262 с.
9. Нагаєв В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
10. Організація самостійної роботи студентів / В.О.Ушкаренко та ін. Херсон: Айлант, 2005. 96 с.
11. Ортинський В. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
12. П'ятницька В., Позднякова І. Основи наукових досліджень у вищій школі. Київ: Центр навч. літ-ри, 2003. 116 с.
13. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. та ін.; за ред. З.Н.Курлянд. Київ: Знання, 2005. 399 с.
14. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / за ред. Т.С.Сазоненко. Київ: Гопак, 2000. 560 с.
15. Резван О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: «Міськдрук», 2012. 152 с.
16. Слепкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Київ: НПУ, 2005. 239 с.
17. Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі. Методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 2016. 65 с.
18. Туркот Т. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

19. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 351 с.
20. Цехмістрова Г. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.

Додаткова література

1. Аузіна А.О., Голуб Г.Г., Возна А.М. Система комплексної діагностики знань студента. Львів, 2002. 38 с.
2. Березівська Т. Педагогічні умови ефективності семінарських занять (у вузі). *Вісник ЧДУ. Педагогічні науки*. 2002. Вип. 41. С. 9-14.
3. Буркова Л. Технології в освіті. *Рідна школа*. 2001. лютий. С. 18-19.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
6. Власенко О. Педагогічна діяльність викладача вищої школи: теоретичний аспект. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3 (47). С. 73-78.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
8. Дубасенюк О. Упровадження освітніх інновацій в системі вищої освіти. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 444 с.
9. Дудікова Л. Науково-дослідницька діяльність студентів як складова індивідуалізації навчального процесу. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 126-130.
10. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
11. Козак Л. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1 (5). С. 95-104.
12. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа*. 2012. № 6 (990). С. 3-8.
13. Кушніренко Н.М, Удалова В.К. Наукова обробка документів: підручн. Київ: Вікар, 2003. 320 с.
14. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В.І. Лозової. Харків: «ОВС», 2006. 496 с.
15. Лігум Ю.С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2. С. 22-27.
16. Мирошник О., Тарасевич Н. Педагогічна майстерність: теорія і практика професійного становлення майбутнього вчителя. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 136-140.
17. Мороз О. Науково-дослідна робота студентів. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2001. 320 с.
18. Ніколаєва Л. Теоретичні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів магістратури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (Ч. 2). С. 178-184.
19. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти): навч. посіб. /А.Й.Ягодзінський, А.О. Муромцева, Л.В.Іванова. Київ: ІЗМН, 1997. 216 с.

20. Сергієнко С., Прус В. Основи організації та перспективи розвитку студентської науки. *Вища школа*. 2007. № 4. С. 35 –39.
21. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344с.
22. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. Київ: Тансоа, 2006. 88с.
23. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.Морозов, Л.Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
24. Соколова І.В. Технологія організації методичної роботи у вищому закладі освіти *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. Київ: ВІПОЛ, 2001. С. 440-457.
25. Степанець І.О. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Збірник наукових праць*. Харків ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. Вип. XXV. С. 155-163.
26. Цехмістрова Г. Методологічне обґрунтування проведення семінарських занять у вищих навчальних закладах . *Проблеми освіти*. Київ, 2001. Вип. 24. С. 14-25.

Гарант ОНП

Іван Мойсієнко